

מיקוד למידה לכתה ט -תשפז

נושאים שהם נושאי הליבה (עיקר התוכנית) – אינם צבועים.
נושאים שהוצאו מתוכנית הלימודים לשכבות גיל אלו – צבועים בורוד.
בגוף תכנית הלימודים צוין מספר שעות מומלץ לנושאים השונים, וכן מפורטות המיומנויות שיש להקנות עם הלימוד העיוני של הנושא. הקניית המיומנויות חשובה לא פחות מהלימוד העיוני והקניית הידע.

נושא 1. הנהגה, חברה ודת בישראל בימי הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד

מבוא

עניינו של נושא זה – תהליכי עיצוב זהותו הדתית והלאומית של עם ישראל בימי הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד.

באותם ימים התמודדו היהודים עם המתח בין החיים תחת שלטון וחסותן של האימפריות הגדולות לבין שאיפות לחזרה לריבונות ולחירות מדינית ודתית. תוך כדי התמודדות עבר העם היהודי תהליכים חברתיים ודתיים משמעותיים שתרמו לעיצוב דמותו הדתית-לאומית.

הדיון ההיסטורי על ימי הבית השני מזמן אפשרות לעסוק בדילמות ובנושאים רלוונטיים ומשמעותיים לחייהם של תלמידים בביה"ס הממ"ד במציאות הישראלית כיום. עניינים כמו: עצמאות מדינת ישראל, מתח ותחרות בין קבוצות שונות בחברה על צביון המדינה היהודית וההתמודדות עם החשיפה לתרבויות שונות.

כמו כן הכרת הרקע ההיסטורי של השתלשלות התורה שבעל פה ושל פעילות חכמי ארץ ישראל ובכל מאפשרת לתלמידים להבין כיצד הפכה התורה שבעל-פה לתורת חייו של העם.

מטרות

התלמידים:

- יבינו את השינויים שחלו במעמד המדיני של יהודי ארץ ישראל עם חילופי השלטון בארץ ויבחנו את השפעת מעמד המדיני על זהותם הדתית והלאומית
- יבינו את הגורמים לצמיחת מעמד החכמים ככוח הנהגה המרכזי של העם היהודי
- יבינו ויעריכו את פועלם של מי שעמדו בראש שבי ציון ושל חכמי המשנה והתלמוד, להמשך הקיום היהודי בשעתם, ואת היסודות שהניחו להלכה, למחשבה ולזהות היהודית לדורות
- יבינו את הסיבות לכיתתיות שאפיינה את החברה היהודית בימי הבית השני ויבחנו את השלכותיה של הכיתתיות על החברה היהודית

5. יבינו את הנסיבות שגרמו למעבר מרכז החיים וההנהגה היהודית מארץ ישראל לגולה.

תכנים

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
א. ימי שיבת ציון, והתקופה הפרסית 538 לפנה"ס – 332 לפנה"ס (נושא בחירה) (4 שעות)	הגורמים שהשפיעו על גיבוש אורח החיים והזהות היהודית • תרומת מורשת הבית הראשון: - שאיפות לחידוש ממלכה ריבונית בארץ ישראל, שבמרכזה – בית המקדש • תרומת הצהרת כורש לחידוש החיים הדתיים בארץ ולעיצוב דפוסי ההנהגה. - בניין הבית השני ומשמעותו לגיבוש דפוסי הנהגה חדשים בחברה היהודית (ממלוכה לכהונה וסיום הנבואה) - עיצוב 'הנהגת חכמים' ומוסדותיה – "הכנסת הגדולה" • תרומת פעילותם של עזרא ונחמיה: - גירוש הנשים הנוכריות-הפצת לימוד התורה - דחיית השומרונים	זיהוי רכיבים וקשרים והסקת מסקנות זיהוי רכיבי מורשת הבית הראשון, שאותם רצו שבי ציון לשקם, והסקת מסקנות בדבר שאיפתם לחידוש הממלכה הריבונית. טיעון הצהרת כורש אפשרה קיום אוטונומיה דתית. הצדקת הטיעון בהסתמך על מקורות מידע שונים. זיהוי רכיבים וקשרים והסקת מסקנות זיהוי הכשלים בהתנהגות העם בימי הבית הראשון ובגולת בבל, והסקת מסקנות מפעילותם של עזרא ונחמיה באשר לדמותו הראויה של העם.	הפרק ימי שיבת ציון, והתקופה הפרסית מתבסס על ידע שנרכש במעגל הלימוד הקודם.

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
ב. ממלכת החשמונאים בתקופה ההלניסטית (8 שעות)	דרכי החברה היהודית לשמירת הייחוד הדתי והתרבותי: • ההשפעות ההלניסטיות על החברה היהודית וזהותה : – התפלגות החברה היהודית בין מתיוונים לבין שומרי אמונים • מאוטונומיה דתית לעצמאות מדינית: - מאבק החשמונאים בגזרות הדתיות והשגת העצמאות המדינית כמסגרת לשמירת העצמאות הדתית	העלאת מגוון דעות הצגת טקסט כתוב של ויכוח בין מתיוון לבין שומר אמונים, על יחסם לתרבות ההלניסטית. בוויכוח יבואו לידי ביטוי מצד אחד מידת הפתיחות כלפי התרבות ההלניסטית ומן הצד האחר – מידת ההתנגדות לה. הצדקת טיעון או שלילתו הצדקת הטענה שהשגת העצמאות המדינית על ידי החשמונאים הייתה חשובה לשמירה על ייחודם הדתי של יהודי ארץ ישראל או שלילת טענה זו.	

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
ג. החברה היהודית בשלהי ימי הבית השני בתקופה הרומית 67 לפנה"ס – 70 לסה"נ (7 שעות)	השפעת הפיצול בחברה היהודית על החורבן 1. הגורמים לפיצול ולרב-גוניות בחברה היהודית: - פרשנויות שונות לחזון עיצוב החברה והזהות היהודית – הכיתות בישראל (פרושים, צדוקים, איסיים, נוצרים ראשונים) - עמדת הקבוצות השונות בחברה היהודית ביחסן לשלטון הרומי ולשלטון היהודי בעקבות איבוד החירות והעצמאות המדינית (ממדינת חסות בימי הורדוס לפרובינציה רומית תחת שלטון הנציבים) – נאמני השלטון הרומי – הקנאות המדינית והמאבק להחזרת שלטון יהודי על ארץ ישראל – עמדת החכמים: הוויכוח הרעיוני הפנימי בין תמיכה בקנאים לבין תמיכה במתונים 2. המרד הגדול בשלטון הרומי - על ארץ ישראל:	השוואה קביעת תבחינים להשוואה בין הכיתות. בהשוואה צריך לבוא לידי ביטוי ההבדל בין הכיתות בתחום הדתי והחברתי. טיעון- ניסוח נימוקים לטענה "בגלל שנאת חינום חרבה ירושלים" תוך שימוש בממצאים, בראיות ובהסברים. הגדרת בעיה והעלאת פתרונות האם היה אפשר למנוע מלחמת אחים? אילו דרכי התנהלות היה צריך לנקוט כדי למונעה? הבאת נימוקים, ראיות והסברים. להצעת דרכי ההתנהלות זיהוי, ניתוח סיבות והסקת מסקנות זיהוי הסיבות לפיצול בחברה היהודית ניתוחן והסקת מסקנות לגבי הקשר הסיבתי בין הפיצול לבין החורבן.	פעילות זו מתבססת על הכרת גורמי הפיצול שהובאו בכל הסעיפים הקודמים ועל הבנתם.

הערות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	פרקי הלימוד
		מלחמת האחים וחורבן הבית השני	

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
ד. תקופת המשנה בימי השלטון הרומי משנת 70 לספירת הנוצרים עד ראשית המאה השלישית לספירה (8 שעות)	הנסיבות והגורמים לצמיחת 'הנהגת חכמים' כהנהגה לאומית: • ההתמודדות עם החלל הריק שהותיר החורבן בתחום הדתי והמדיני. • פועלם של חכמי דור יבנה לקיום חיים דתיים ללא בית המקדש • הקמת מרכזי התורה ומרכזי הנהגה חלופיים בארץ ישראל בעקבות כישלון מרד בר כוכבא (נדודי הסנהדרין בארץ) • פיתוח ספרות התורה שבעל-פה כמעצבת החיים היהודיים: הספרות התנאית ועריכת המשנה והתהוות התלמוד הירושלמי והתלמוד הבבלי. • חיזוק מעמד הנשיאים - השפעה על ריכוזים יהודיים בגולה.	העלאת השערות, הסקת מסקנות, דימוי תרחישים אפשריים לתגובותיו של העם היהודי שנשאר בארץ ישראל לאחר חורבן הבית, ולהתנהגותו בתחום הדתי ובתחום הלאומי. יש לבסס את ההשערות על מקורות ועל ידע קודם על אודות מרכזיות המקדש בחיי העם בימי הבית השני. העלאת מגוון נקודות מבט ויכוח על סמך המקורות בדילמה "האם נכון היה לצאת למרד בר כוכבא?" ייצוג מידע – בחירת צורת ייצוג מידע למשל תרשים או טבלה, המתאימה לתיאור השתלשלות ההנהגה היהודית מהמלוכה בימי הבית הראשון עד להנהגת הנשיאים לאחר החורבן. צורת הייצוג צריכה לכלול התייחסות לציוני הדרך המרכזיים בצמיחת 'הנהגת חכמים' כהנהגה לאומית.	מתבסס על ידע בנושא "מרד בר כוכבא" שנרכש במעגל הלימוד הקודם, בחטיבת הביניים. זו פעילות מסכמת המתבססת על מה שנלמד בפרקי הלימוד א-ד.

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
		בצורת הייצוג 'תרשים' יש להביא לידי ביטוי את הקישור בין חלקיו באמצעות דברי הסבר.	

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדי הוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
ה. תקופת האמוראים (נושא בחירה) (4 שעות)	הגורמים לירידת ארץ ישראל כמרכז הנהגה לאומי ודתי לעם היהודי בגולה ובארץ ישראל - הפגיעה באוטונומיה היהודית ירידת מעמדה של הנשיאות בארץ ישראל עד ביטולה על ידי הרומים בראשית המאה החמישית לסה"נ - התגברות הירידה מארץ ישראל לבבל - עליית כוחן ומרכזיותן של ישיבות בבל ושל התלמוד הבבלי	העלאת אפשרויות מגוונות לצורך פתרון בעיה הגדרת בעיה שעניינה: האוטונומיה יהודית בארץ ישראל בימי הרומים. - הצעת מגוון אפשרויות פתרון - השוואה בין האפשרויות השונות - בחירה באפשרות מועדפת והנמקתה על סמך ראיות והסברים טיעונים 'בעד ונגד' מבוססים על המקורות טיעונים בעד ונגד תופעת הירידה לבבל בימי האמוראים. - ביסוס הטענות על ראיות (עדויות) מתאימות על אודות המצב בארץ ישראל לעומת המצב בבבל. - הצגת הטיעונים בדיון כיתתי.	

נושא 2 ימי הביניים: יצירה וקהילה יהודית כמיעוט בתוך עולם נוצרי ועולם מוסלמי

מבוא

ימי הביניים הם תקופה שבה התגבשו המורשת ומנהגי קהילות ישראל בתפוצות השונות בארצות הנוצריות במערב אירופה ובמזרח ובארצות האסלאם.

באותה תקופה עוצב גם עולמן של אותן דתות מונותאיסטיות: הנצרות והאסלאם.

יחידה זו ממוקדת בהתפתחות הפנימית של העם היהודי בגולה כמיעוט בתוך הסביבה הלא-יהודית (נוצרית ומוסלמית). הקשיים שעמם התמודדו היהודים בימי הביניים היוו להם אתגר לחיזוק הלכידות החברתית, לעיצוב חיי הקהילה היהודית ולפריחת היצירה התרבותית המגוונת בתחום המשפטי-הלכתי, בפרשנות התנ"ך המשנה והתלמוד, בפילוסופיה ובספרות. בצד כל אלה, היו היהודים מעורבים בפעילות הכלכלית במדינות שחיו בהן, דיברו את שפות סביבתם הנוצרית וגם הכירו היטב את תרבותה.

במסגרת לימוד תחומים שונים בחמ"ד מתודעים התלמידים ליצירות שונות ולרקע ההיסטורי שלהן ובכך הם מעמיקים את הבנתם בנושא זה. העמקה בלימוד נושאים נבחרים הקשורים בתקופה מעצבת זו בתולדות ישראל והבנתם עשויות לתרום לחיזוק הזהות היהודית של התלמידים.

מטרות

התלמידים:

1. יבינו כי תקופת ימי הביניים הייתה תקופה של התפתחות משמעותית בתחומי התרבות והדת בכל הדתות המונותאיסטיות
2. יבינו את חשיבותו של ההיבט הדתי בעיצוב מעמדם המשפטי והחברתי של היהודים כמיעוט דתי-אתני בימי הביניים
3. יבינו שהתפתחותן של הקהילה והיצירה היהודית בגולה היו הביטוי של המשך קיום העם היהודי.

תכנים

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
א. מרכזיות הדתות המונותאיסטיות - הנצרות והאסלאם - בעולם בתקופת ימי הביניים. (5 שעות)	דרכי עיצוב כוחן של הדתות עולם הנצרות 1. התפשטות הנצרות במרחב ובניית סמכות הממסד הדתי מול המלוכה על ידי: • חובת הניצור – המיסיון; • המנזרים כמרכזי חינוך ותרבות; • בניית ההיררכיה הכנסייתית וחיזוק מעמדה של הכנסייה ככוח מרכזי; המאבק בין מלוכה לכנסייה על העליונות השלטונית. מאבק בין הנצרות לאסלאם: מסעות הצלב לארץ ישראל והרקונקיסטה בספרד. 2. מרכזיות הדת הנוצרית בעיצוב התרבות במערב וביטוייה השונים בתחומים כגון: פילוסופיה, פרשנות המקרא, אמנות, וייסוד אוניברסיטאות.	זיהוי רכיבים וקשרים והסקת מסקנות תרומתו של כל אחד מהגורמים לחיזוק כוחה של הנצרות. העלאת מגוון נקודות מבט בדיון על הגורמים שכוחם היה גדול יותר בחיזוק כוחה של הנצרות. - הנמקת הדעה.	החומר בנושא זה יילמד ברמת ידע כבסיס להבנת מקומן המרכזי של הדתות בימי הביניים ולהבנת השפעת שלטונן על חיי היהודים. החומר מתבסס גם על ידע קודם שנרכש בחטיבת הביניים.

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	עולם האסלאם 3. בניית האימפריה המוסלמית כמסגרת מדינית להתפשטות הדתית והתרבותית של האסלאם; • המעמד הדתי של השליטים; • המעמד הדתי של הכיבושים המוסלמיים (ג'יהאד - דאר אל-אסלאם, דאר אל-חרב, דאר אל-סולח; הודנא) • התפשטות האימפריה המוסלמית וקביעת היחס הדתי למיעוטים, בימי החליפים הראשונים והחליפים האומיים. (עומר ה-I; עומר ה-III); • התמודדות האימפריה המוסלמית מול הנצרות (צאלח א-דין והניצחון על הצלבנים). 4. עיצוב המרחב התרבותי הערבי כמרחב תרבותי מוסלמי תור הזהב של התרבות המוסלמית ושיאו בימי הארון אל-רשיד: פיתוח השפה הערבית, הספרות השירה, האמנות, המדע והפילוסופיה.	זיהוי רכיבים וקשרים והסקת מסקנות תרומתו של כל אחד מהגורמים לחיזוק כוחו של האסלאם בעולם. העלאת מגוון נקודות מבט בדיון בשאלה לאילו מבין הגורמים היה תפקיד מרכזי יותר בחיזוק כוחו של האסלאם; - הנמקת העמדה	החומר בנושא זה יילמד ברמת ידע, כבסיס להבנת מקומן המרכזי של הדתות בימי הביניים ולהבנת השפעת שליטתן על חיי היהודים. החומר מתבסס גם על ידע קודם שנרכש בחטיבת הביניים.
		השוואה והסקת מסקנות	פעילות זו מסכמת את

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
		עריכת השוואה (הדומה והשונה) בין הדרכים שבהן עיצבו הנצרות והאסלאם את שליטתן בעולם. הסקת מסקנות לגבי מאפייני השליטה של כל אחת מהדתות האלו. מומלץ שהשוואה תכלול התייחסות להיבטים הפוליטיים, המדיניים, הדתיים והתרבותיים.	הנלמד בנושא זה.

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
ב. מעמד היהודים כמיעוט בארצות הנצרות והאסלאם (12 שעות)	השפעת עקרונות דתיים בנצרות ובאסלאם על מעמד היהודים ועל מצבם בעולם הנצרות 1. העיקרון הדתי - חובת השפלת היהדות והמרת הדת לנצרות: הנצרות כמורשת היהדות - "ישראל החדש" ושמירת קיום היהודים במצב של השפלה, כעדות חיה לאמיתות הנצרות. 2. המעמד המשפטי של היהודים: • חקיקה נוצרית אנטי יהודית בוועידות הנצרות; • איסור השתייכות יהודים לקורפורציות; • המעבר מחסות החוק הנוצרי לחסות בצל שליטים מקומיים על פי "כתבי זכויות". 3. מצב היהודים בארצות נצרות: מקיום מושפל אך נסבל לאי-סובלנות ולגירוש • הכרה בקהילה היהודית כמסגרת קואופרטיבית (פריבילגיות). • פגיעות פיזיות בעיקר בימי מסעות הצלב	זיהוי רכיבים וקשרים מציאת קשר בין העיקרון הדתי שהנחה את יחס הנצרות ליהודים לבין מעמדם המשפטי של היהודים בארצות הנצרות כפי שהוא בא לידי ביטוי במקורות השונים. הסקת מסקנות על מידת החלת עקרונות הנצרות כלפי היהדות. העלאת השערות הסברים אפשריים להסלמת מצב היהודים בארצות הנצרות בימי הביניים.	ידע כבסיס להבנת מצב היהודים ההסברים יתבססו, לפחות בחלקם, על ידע שנלמד עד כה.

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	• ויכוחים פומביים: ויכוח פריז (1240) ושריפת התלמוד (1242), ויכוח ברצלונה (1263). יש ללמד על ויכוח אחד. • גירושים: - מאנגליה ב-1290; - מצרפת ב-1306; - מגרמניה במשך המאות 14 – 15; - מספרד ב-1492 אינקוויזיציה ואניסות.		

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	בעולם האסלאם 4. העיקרון הדתי: מחד-גיסא, חובת הגנה על המיעוטים בני "עם הספר" (אהל אל-כיתאב) ומאידך- גיסא הגבלתם (ד'מי). 5. המעמד המשפטי של היהודים: תנאי עומר – חובת קיום ההגבלות המוטלות על המיעוט וחובת שלום מס גולגולת (ח'ראג') 6. מצב היהודים בארצות האסלאם כמושפע מהמציאות הפוליטית באותן ארצות ומפרשנויות דתיות שונות של תנאי עומאר: • השוני באינטרסים של השושלות המוסלמיות השונות; • פריחה חברתית כלכלית ותרבותית בבבל; (הגאונים), במצרים (עדויות מן הגניזה הקהירית) בקירואן ובספרד ("תור הזהב"); עיתות רדיפה ושמד בארצות אסלאם אחדות (תימן, "אל-מווחדון" בצפון אפריקה, פרס).	זיהוי רכיבים וקשרים מציאת קשר בין העיקרון הדתי שהנחה את יחס האסלאם ליהדות לבין מעמדם המשפטי של היהודים כפי שהוא בא לידי ביטוי במקורות השונים. הסקת מסקנות על מידת החלת עקרונות האסלאם כלפי היהדות. העלאת השערות הסברים אפשריים להבדלים בין מצב היהודים בארצות מוסלמיות שונות. השוואה והסקת מסקנות השוואה בין מעמד היהודים בארצות הנצרות לבין מעמד היהודים בארצות האסלאם.	הקניית ידע כבסיס להבנת מצב היהודים פעילות זו מסכמת את הנלמד על "מעמד היהודים כמיעוט דתי בימי הביניים".

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
		הסקת מסקנות בדבר הגורמים שהשפיעו על מצבם של היהודים בנצרות לעומת מצבם בארצות האסלאם.	
האתגרים שעמדו בפני הקיום היהודי כמיעוט דתי בעולם הנצרות והאסלאם	המשכיות קיום החיים הדתיים היהודיים: קיום מצוות תלמוד תורה כערך יסודי ומרכזי בחיי היהודים;	ניתוח מצב והעלאות מגוון פתרונות לבעיה בעקבות ניתוח מצבם של היהודים כמיעוט דתי, איבחון אתגרים שעמדו בפני הקיום היהודי כמיעוט דתי; – ניסוח שאלת מחקר בנושא	זו שאלת פתיחה ללימוד כל אחד מנושאי הבחירה הבאים. בלימודם יבחנו התלמידים את דרכי ההתמודדות של היהודים בחיי קהילה או

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	- המפגש עם הפריחה התרבותית בחברה הסובבת, הלא-יהודית; - התמודדות עם הביקורת בימי הביניים על הדת היהודית; - חיי יום-יום כמיעוט, בסביבה לא-יהודית.	– השערות מגוונות של פתרונות אפשריים לשאלת החקר – הצעת מהלכים לאיסוף מידע ורשימת מקורות על מנת לבסס את הקביעות בפתרון שאלת החקר.	ביצירה עם שאלת המשך הקיום היהודי.
ג. קהילה יהודית עירונית בימי הביניים (נושא לבחירה) (8 שעות)	- ארגון הקהילה ומוסדותיה כמענה לאתגר הקיום היהודי במדינות הנצרות והאסלאם - המנהיגות המקומית ומוסדות הקהילה וסמכויותיהם - תלמידי חכמים כמנהיגות מקומית וכסמכות כלל-יהודית - מבנה המשפחה ומעמד האישה במשפחה ובחברה היהודית - נטיית היהודים להתגורר בשכונות ליהודים; בשכונות או ברחובות מיוחדים להם, כדי להיטיב לספק את צורכי הקהילה.	השוואה ניתוח מקורות ועריכת השוואה (לפי התבחינים הנתונים בעמודה האמצעית) בין דרך ההתמודדות של קהילה יהודית באחת מארצות הנצרות כגון : מיינץ, ברצלונה, פראג, לבין קהילה אחרת מארצות האסלאם : בגדד, קהיר, קיירואן, גרנדה.	אפשרות לבחור באחד מהנושאים ג' או ד'.
ד. היצירה היהודית בימי הביניים (נושא לבחירה) (8 שעות)	היצירה היהודית כמענה לאתגר הקיום היהודי ענפי היצירה:	- ניסוח נימוקים "בעד ונגד" לטיעון: "היצירה היהודית נענתה לאתגר הקיום היהודי".	

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	- פרשנות התלמוד – לשם הבנת הכתוב בתלמוד, כיצירת עיון וכחלק ממילוי מצוות תלמוד תורה. כגון: רבנו חננאל, רבנו גרשום מאור הגולה, רש"י, בעלי התוספות, רבנו תם, רמב"ן, ורשב"א. - פסיקת הלכה - ספרות הפסק – הכרעה בעולם ההלכה הנובעת מהתלמוד. כגון: הלכות הרי"ף; משנה תורה לרמב"ם; ספר ארבעה טורים לרבי יעקב ב"ר אשר; בית יוסף ושולחן ערוך לרבי יוסף קארו, המסכם את היצירה בתחום ההלכה; "המפה" על שולחן ערוך של רבי משה איסרליש, כמגשר בין פסיקה במערב ובמזרח. - ספרות השו"ת – יצירה הלכתית הנענית לאתגרי היום-יום ונתפסת כתקדים משפטי כגון: רשב"א ומהר"ם מרוטנבורג. - הספרות: לשון ושירה - טיפול הלשון העברית והשפעות חיצוניות עליה (כגון הרחבת אוצר המילים מתחומי הפילוסופיה והרפואה)	- הנמקה מלווה בראיות ובהסברים ממקורות המידע. - בחירה בנימוק אחד, העשוי לשכנע. - הצגת הנימוק בדיון כיתתי. - בחינת קטעי מקורות המתייחסים לשני (2) תחומי יצירה משל שלושה (3) יוצרים.	

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	- כתגובה לאתגר המוסלמי של לשון יפה שהיא כלי ביטוי לקדושת הקוראן. - כתוצר של המעורבות של יהודי ספרד בכל תחומי החיים של החברה בכלל ובחיי החברה הגבוהה המוסלמית. שירה ופיוט – שירת הפיוט בספרד ובאשכנז היא המשך פיוט הארץ-ישראלי וביטוי לחוויה הדתית ולעבודת ה' שבתפילה ולרצון ליצירה. (שירת קודש ושירת חול) ● פרשנות המקרא - פרשנות לשונית מילולית – בבל וספרד-המענה לאתגר הקראי ולפרשנות הקוראן, כגון רס"ג, אבן עזרא ואחרים. – פרשנות פשט מבוססת על לשון אשכנז להבנת הכתוב וכמענה לנצרות. כגון: רש"י, רשב"ם, ר' יוסף בכור שור. – פרשנות המקרא ככלי לעיצוב השקפת עולם כגון: רמב"ן, אברבנאל.		

פרקי הלימוד	סוגיות מרכזיות ומוקדים בהוראה	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	הערות
	- הפילוסופיה הכנסתה של חשיבה שכלתנית לתוך המסורת היהודית. - רס"ג, "הכוזרי" לריה"ל, כמשקף התמודדות פילוסופית יהודית מול כל הזרמים והדתות. - הרמב"ם – אימוץ השכלתנות כדרך חשיבה יהודית וכמובילה לחוויה רוחנית מעמיקה. - תורת הסוד (קבלה) תובנות ליחסי הגומלין בין האל, הבריאה והאדם ובכלל זה טעמי המצוות. (הקבלה התפתחה בימי הביניים אך ינקה ממקורות קדומים.) - ספרות המוסר והדרוש ספרות שמטרתה לעצב דפוסי התנהגות ותודעה לפי עולם הערכים היהודי. כגון "חובת הלבבות" לרבנו בְּחַיִּי אֵבֶן עֲקֻנָּדָה. או "ספר חסידים" לרבי יהודה החסיד.		

